

אמר רבה: שמע מינה מדברי רבי יוחנן —
הני בי תרי דידעי סהדותא [שני עדים שראו
עדות], ומנשי חד מנייהו [ושכח אחד מהם
את עדותו], מדבר חד לחבריה [יכול אחד
מהם להזכיר לחברו].

איבעיא להו — מספקא לך, אם הבעל דין
בעצמו הזכיר לעד, מאי? האם נאמן או לא.

רב חביבא אמר: אפילו הבעל דין בעצמו
יכול להזכיר לעד.

מר בריה דרב אשי אמר: הבעל דין בעצמו,
לא יכול להזכיר לעד, כיון שחוששים שמא
לא יזכר העד באמת, ויעיד בשביל הבעל
דין.

והלכתא, כמר בר רב אשי, שהבעל דין
בעצמו לא יכול להזכיר לעד!

ב-ב ואי העד צורבא מרבנן הוא, שאין חוששים
שיעיד שקר מחמת שהזכירו הבעל דין, אלא
ודאי נזכר באמת בעדותו — אפילו הבעל
דין בעצמו יכול להזכירו.

כי הא [כאותו מעשה]: דרב אשי הוה ידיע
ליה בסהדותא לרב כהנא [ראה עדות עבור
רב כהנא].

אמר ליה רב כהנא: מי דכיר מר האי
סהדותא [האם זוכר אתה את העדות]?
אמר ליה רב אשי: לא.

אמר לו רב כהנא: ולא הכי והכי הוה?

אמר לו רב אשי: לא ידענא.

לפוף, אידכר רב אשי, ואסחיד ליה את
העדות.

חזייה רב אשי לרב כהנא, דהוה מחסם. [ראה
רב אשי שהיה רב כהנא מהסס האם
להסתמך על עדותו].

אמר לו: מי סברת, עלך קא סמיכנא? אנא
הוא דרמאי אנפשא, ואדכרי! [אני הוא
שנתתי לב בדבר ונזכרת].

דנה הגמרא, עד כמה זוכר אדם את עדותו?
ומביאה ראייה לנדון זה, מהא דתנן התם
במסכת אהלות: התלוליות — תילי עפר,
שדרך בני אדם לקבור בהם את מתייהם,
ומספקא לך בתל שלפנינו האם נקבר שם מת
או לא, אזי — התלוליות חקרובות, בין
לעיר, ובין לדרך, ולקמן יבואר איזו עיר
ואיזו דרך, אחד חדשות שלא היו כאן בעבר,
שיש לומר — אילו נקבר שם אדם היה
הדבר ידוע. ואחד ישנות, טמאות! משום
שיש לחשוש מתוך שקרובות לעיר או לדרך,
שמא הלכה לשם אשה יחידה וקברה את
ניפלה שם, ולא נודע הדבר.

אבל התלוליות הרחוקות, אם חדשות הן —
טהורות! משום שאם היו קוברים בהם היה
הדבר ידוע.

על הזמן לא יזכרו העדים את הזמן המדויק
ויעידו לפי הזמן הכתוב בשטר, והוי עדות מפי
כתבם.

ואם כן אף בסוגיין יש לחוש שמא כשיבא
להעיד לא יזכור את העדות ויעיד מפי כתבו?

ותירצו התוספות, שהיכן שכותב את השטר
בעצמו, אין לחוש כיון שמדקדק וזוכר את
העדות. משא"כ גבי קידושין שבית דין הם
הכותבים את השטר חוששים שיבואו העדים
להעיד מפי כתבם.

צדדי העיר מכח עילה זו, משום שאין מחזיקים טומאה בקרקעה של ארץ ישראל, ואם כן מדוע כאן טימאו את התלולית מספק?

אמר רבי זירא: מאי עיר, שמטמאים את סביבותיה עד חמשים אמה? עיר הסמוכה לבית הקברות. וכן דרך, שמטמאים סביבותיה, איירי בדרך בית הקברות.

ומקשינן: **בשלמא** דרך בית הקברות, שפיר מטמאים את סביבותיה, משום דזמנין דמתרמי בין השמשות, ולא הספיקו להגיע עד בית הקברות, ומקרו וקברו בתל.

אלא עיר הסמוכה לבית הקברות, מדוע מטמאים את סביבותיה, והלא כולחי לבית הקברות אזלי, ואינם קוברים בתלים הסמוכים לה?

אמר רבי חנינא: לכך טימאו את התלים הסמוכים לעיר, מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן, ומוכי שחין שאיבריהם נופלים, קוברים בהם את זרועותיהם. ולכן — עד חמשים אמה, אזלא איחי לחודה לקבור את נפלה, ואין הדבר מתפרסם, אך טפי מחמשים אמה — דברא איניש בחדה, [לוקחת אדם עמה] ולבית הקברות אזלא⁽⁶⁴⁾.

אך התלוליות הישנות — **טמאות!** שמא קברו בהם בעבר ונשתכח הדבר.

ומבאר המשנה: **איזוהי קרובה לעיר**, שאמרנו בה שאפילו חדשה טמאה? — אם קרובה **חמשים אמה**.

ואיזו היא ישנה שאמרנו בה שאפילו היתה רחוקה טמאה? אם ישנה **ששים שנה**. דברי **רבי מאיר**.

רבי יהודה אומר: קרובה — היינו כשאין קרובה הימנה, אבל אם יש קרובה הימנה, אפילו שתיהן בתוך חמשים אמה טהורה. משום שאם היתה אשה קוברת את נפליה היתה קוברתם בראשונה.

וישנה — היינו כשאין אדם זוכר שנעשה התל הזה בימיו.

ומבאר הגמרא: **מאי עיר, ומאי דרך?** **אילימא, עיר**, היינו עיר ממש, ודרך, היינו דרך ממש, **מספיקא מי מחזקינן טומאה?**

והרי **אמר ריש לקיש**, "עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל", כלומר — שמצאו חכמים בצד אחד של העיר בית קברות, ותלו ששם קברו את כל מתיהם, וטיהרו את כל שאר

64. רש"י פירש שהטעם שברחוקות חדשות

טהורות כיון שאם היתה קוברת שם את נפליה היה מתפרסם הדבר, כיון שאינה הולכת לשם לבדה, אלא עם אדם אחר. אך ישנות טמאות, שמא השתכח הדבר שקברו בהן. והקשו תוספות — אם כן מדוע הוסיפה הגמרא את המילים "ולבית הקברות אזלה", והלא אף אם לא הולכת לבית הקברות אין לחוש

לטומאה כיון שיתפרסם הדבר? ולכן הכריחו כפירוש ר"ח שפירש: שלעולם אין סומכים על פרסום הדבר על ידי אחר, והטעם שרחוקות חדשות טהורות משום שאין קוברים בהם כלל אלא בבית הקברות, אך ישנות טמאות, שמא בעבר היתה העיר קרובה אליהם והתרחקה.

כתב ידי, וזה כתב ידו של חבירי. וזה אומר: זה כתב ידי, וזה כתב ידו של חבירי. הרי אלו נאמנין. כיון שיש שני עדים על כל כתב וכתב.

אבל אם זה אומר: זה כתב ידי. וזה אומר: זה כתב ידי. — צריכין לצרף עמהם עוד עד אחר, כדי שיהיו שני עדים על כל כתב. דברי רבי.

וחכמים אומרים: אינם צריכין לצרף עמהן אחר, אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי. (66):

גמרא

מבאר את הגמרא את טעמי המחלוקת: כשתימצי לומר, [היינו כשתדקדק בדברים תראה] שלדברי רבי — צריך צירוף עד אחר משום שסבר על כתב ידן הם מעידי, כא-א ואם כן צריך שני עדים על כל חתימה (67).

הלכך, טומאה בארץ ישראל לא מחזקין ואין מטמאים את התלים שיתרים על חמשים אמה מספק (65).

על כל פנים מוכיחה הגמרא לנידון דידן: אמר רב חסדא: שמע מינה מרבי מאיר, שאמר שישנה היינו עד שישים שנה, אבל יותר מכך חוששים שמא נקבר שם אדם ונשתכח הדבר. ומוכח שהאי סהדותא, עד שיתין שנין מידבר, טפי משישים שנה לא מידבר. ואין סומכים על עדותו של אדם אם עברו מזמן עדותו יותר משישים שנה.

ודחינן: ולא היא! התם הוא דאין אדם זוכר יותר משישים שנה משום שלא רמיא עליה, אבל הכא, לגבי עדות, כיון דרמי עליה להעיד — אפילו טובא נמי נאמן בעדותו.

מתניתין

העדים שבאו לקיים את השטר, זה אומר: זה

אך אם זוכר את העדות, כתב רב האי גאון, שאפילו לרבי אינו צריך לצרף עמו עד אחר, מכיון שעל המנה שבשטר הוא מעיד, ונאמן. אבל הירושלמי כתב, שלדעת רבנן צריך שיזכור העד את עדותו מעצמו, אבל אם אינו זוכרה, מודו רבנן שאינו נאמן אלא בצירוף עם עד אחר.

ויעויין ברמב"ם (פרק ח' מהלכות עדות הלכה א'), ובכסף משנה שם, ביאר שדעת הרמב"ם כדעת הירושלמי.

אך הש"ך (סימן מ"ו סעיף קטן לב) דקדק מדעת הרמב"ם, שאם אינו זוכר את העדות כלל לא יועיל אפילו צירוף עם עד אחר, ואינו נאמן בשום אופן לקיים את כתב ידו.

67. כתבו התוספות — שלדעת רבי אפילו אם

65. ובפשטות לדעת רבי חנינא, אין צריך להעמיד בעיר הסמוכה לבית הקברות, ואפילו בעיר שאינה סמוכה לבית הקברות חוששים שמא קברו שם הנשים את נפליהם, ואדרבה יותר מסתבר שקברו נפלים בעיר שאינה סמוכה מבעיר הסמוכה.

והקשה הפני יהושע לפי זה לדעת הרמב"ם שפסק שרק בעיר הסמוכה לבית הקברות יש לטמא סביבותיה, ולא בשאר מקומות. וקשה לפי מסקנת הגמרא שלא נראה כן כנ"ל, אלא בכל מקום יש לטמא משום חשש נפלים? והניח בקושיא.

66. ודקדק השיטה מקובצת, שנאמן אדם לומר "זה כתב ידי", אפילו אם אינו זוכר את העדות, ואינו צריך לצרף עמו עד אחר.